

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษานโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 11 แห่งในด้านต่าง ๆ คือ งบประมาณ อาคารสถานที่ การบริหารงาน บุคลากร การจัดหาและพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดและบริการห้องสมุด โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่มีหัวข้อเกี่ยวกับห้องสมุดในด้านต่าง ๆ ทั้งที่ไคร้ระบุ กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่ผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันและบุคลากรห้องสมุด คำสถิติที่ใช้ในการวิจัยคือมีชัยฐาน ฐานนิยมและผลต่างระหว่างค่ามีชัยฐานและฐานนิยม เพื่อหาความสอดคล้องกันของค่าตอบผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบัน ส่วนสถิติที่ใช้กับข้อมูลที่ไคร้จากบุคลากรห้องสมุดคือค่าร้อยละ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็นข้อมูลที่ไคร้จากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลที่ไคร้จากแบบสัมภาษณ์แยกเป็นพัฒนาการและสภาพการดำเนินงานห้องสมุดและปัญหาห้องสมุด ส่วนข้อมูลที่ไคร้จากแบบสอบถามแยกเป็นสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างประชากร นโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดของผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันและบุคลากรห้องสมุด

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาถึงนโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดของผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันและบุคลากรห้องสมุด สรุปผลได้ดังนี้คือ

1. ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างประชากร

1.1 ผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันผู้ซึ่งทำหน้าที่ดูแลการปฏิบัติงานของห้องสมุด ได้แก่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการวิทยาลัย ผู้ช่วยอธิการวิทยาลัย คณบดีคณะวิชา รองอธิการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าสำนักวิชาการ และผู้บริหารงานสถาบันจำนวน 12 คน เป็นเพศชาย 11 คน

1.2 บุคลากรห้องสมุดประกอบด้วยบรรณารักษ์ และผู้ช่วยบรรณารักษ์ จำนวน 38 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี วุฒิปริญญาตรีบรรณารักษศาสตร์ มีอายุการปฏิบัติงานโดยเฉลี่ย 1 ปี บุคลากรห้องสมุดร้อยละ 60.53 รับผิดชอบเฉพาะงานห้องสมุดอย่างเดียว ส่วนบุคลากรอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบงานวิชาการและการสอนการใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา

2. พัฒนาการและสภาพการดำเนินงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ห้องสมุดส่วนใหญ่ได้รับการก่อตั้งพร้อม ๆ กับการก่อตั้งสถาบันการศึกษา โดยมีสถานที่ทำการของห้องสมุดใช้ร่วมกับอาคารอื่น ๆ ต่อมามีการขยายและเปลี่ยนแปลงสถานที่ให้กว้างขวางขึ้น และมีอาคารเป็นเอกเทศในทางห้องสมุด งบประมาณห้องสมุดส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรจากเงินค่าบำรุงห้องสมุดของนักศึกษา และจากกองทุนอื่น ๆ ของสถาบัน ห้องสมุดบางแห่งได้รับงบประมาณดวรวและงบประมาณพิเศษจากมูลนิธิหรือหน่วยงานทางศาสนาที่เกี่ยวข้องของคามโคจรการทุกปี การบริหารงานห้องสมุดในระยะแรกก่อตั้งยังไม่มีแผนภูมิการบริหารงานและการแบ่งงานอย่างชัดเจน แต่ผู้มีบทบาทในการบริหารงานห้องสมุดในระยะนี้คือ อาจารย์จากคณะวิชาที่เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ห้องสมุดจากการอบรมหรือศึกษาวิชาห้องสมุดจากหน่วยงานหรือสถาบันการศึกษา มาทำการปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรอื่น ๆ ของห้องสมุด ปัจจุบันห้องสมุดส่วนใหญ่มีฐานะเป็นแผนกและสังกัดสายงานวิชาการและงานบริหารของสถาบัน การดำเนินงานห้องสมุดเป็นแบบมีหอสมุดกลางแห่งเดียว มีบางห้องสมุดที่มีทั้งหอสมุดกลางและห้องสมุดวิทยาเขตหรือห้องสมุดคณะวิชา บุคลากรห้องสมุดประกอบด้วยบรรณารักษ์วิชาชีพในระดับอุดมศึกษา และบุคลากรในระดับวุฒิต่าง ๆ มีห้องสมุดบางแห่งมีคณาจารย์หรือคณะกรรมการห้องสมุดผู้ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากคณะวิชามาช่วยงานบริหารห้องสมุด จำนวนบุคลากรในห้องสมุด 8 แห่งจะกระจายไปในระหว่าง 8-13 คน และห้องสมุดวิทยาลัยพาณิชย์มีจำนวนบุคลากรมากที่สุดคือ 19 คน บรรณารักษ์ห้องสมุดหลายแห่งมีฐานะเทียบเท่าคณาจารย์คณะวิชา และได้รับการส่งเสริมจากสถาบันในการอบรมและศึกษาต่อทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นโยบายในการจัดหาและพัฒนาศูนย์บริการห้องสมุดคือเพื่อสนองหลักสูตรการเรียนการสอนของแต่ละสถาบัน การจัดหา

ทรัพยากรห้องสมุดจึงขึ้นกับสาขาวิชาที่สถาบันเปิดสอนเป็นเกณฑ์ วิธีการในการจัดหาที่ทุกห้องสมุดใช้ คือการจัดซื้อ มีห้องสมุดบางแห่งใช้การขอรับบริจาคและการแลกเปลี่ยนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดหา ห้องสมุดวิทยาลัยแพทย์มีจำนวนหนังสือมากที่สุดคือ 39,307 เล่ม และมีห้องสมุด 8 แห่ง ที่มีจำนวนหนังสืออยู่ในระหว่าง 10,000 - 30,000 เล่ม ห้องสมุดวิทยาลัยการคามีจำนวนวารสารมากที่สุด 316 รายชื่อ มีห้องสมุดเพียง 4 แห่ง ที่มีจำนวนวารสาร 200 - 300 รายชื่อ จำนวนหนังสือพิมพ์ในห้องสมุดส่วนใหญ่คือ 15 - 17 รายชื่อ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดได้แก่ บุคลากรห้องสมุดและคณาจารย์จากคณะวิชา ห้องสมุดทุกแห่งใช้ชั้นเปิดในการให้บริการและใช้ระบบทัศนนิยมของคิวอี้ในการจัดหมวดหมู่หนังสือ แต่ห้องสมุดวิทยาลัยแพทย์ใช้ระบบทัศนนิยมของคิวอี้และระบบแพทย์รัฐสภาอเมริกัน ส่วนห้องสมุดวิทยาลัยเอเซียอาคเนย์กำลังอยู่ในระหว่างการเปลี่ยนจากระบบเดิมเป็นระบบรัฐสภาอเมริกัน ห้องสมุดแทบทุกแห่งมีการทำบัตรรายการครบชุด มีการเรียงบัตรรายการ แยกตามชนิดของบัตรและเรียงบัตรตามลำดับตัวอักษรของบัตรไว้ในตู้บัตรรายการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เวลาให้บริการของห้องสมุดคือเวลาทำการของแต่ละสถาบัน แต่มีบางห้องสมุดที่ขยายเวลาเปิดเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ในภาคสมทบและแก่นักศึกษาเฉพาะกลุ่ม เช่น นักศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยแพทย์ ลักษณะร่วมของบริการห้องสมุดส่วนใหญ่ที่สำคัญคือ การให้ยืมหนังสือ บริการหนังสือจอง ทำสถิติของการใช้ห้องสมุดในคานต่าง ๆ บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า จัดทำรายชื่อนี้หนังสือใหม่ห้องสมุดและบริการถ่ายเอกสาร ห้องสมุดบางแห่งมีบริการโสภณทัศนวัสดุอุปกรณ์ เช่น ห้องสมุดวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยแสงธรรม และวิทยาลัยคณาวิสิทธ์ ที่มีบริการวัสดุยืมส่วนบางชนิดด้วย ผู้ใช้ห้องสมุดได้แก่นักศึกษา คณาจารย์และเจ้าหน้าที่หรือพนักงานของสถาบันทุกแห่ง

3. ปัญหาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3.1 งบประมาณห้องสมุด มีห้องสมุด 6 แห่งที่ไม่ทราบจำนวนงบประมาณที่แท้จริงของห้องสมุดเนื่องจากไม่มีการจัดทำงบประมาณประจำปีของห้องสมุด แต่บุคลากรห้องสมุดมักไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการขออนุมัติจัดซื้อทรัพยากรห้องสมุดจากหน่วยงานต้นสังกัดห้องสมุดอื่น ๆ ไม่มีปัญหาในเรื่องนี้

3.2 อาคารสถานที่ห้องสมุด ห้องสมุดส่วนใหญ่มีปัญหาในค่านอาคาร-สถานที่ โดยเฉพาะเนื้อที่ ห้องสมุด 8 แห่งมีสถานที่ทำการค่อนข้างคับแคบไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ใช้บริการ ที่นั่งให้บริการมีน้อย สถาบันดังกล่าวได้ตระหนักถึงปัญหานี้จึงได้พยายามขยายเนื้อที่ห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้นทุกวิถีทาง เช่น การเพิ่มเนื้อที่ห้องสมุด การสร้างอาคารห้องสมุดใหม่ การเพิ่มห้องสมุดที่วิทยาลัยใหม่ และการก่อสร้างห้องสมุดคณะวิชาขึ้น มีห้องสมุด 1 แห่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับการก่อสร้างอาคารใหม่ที่มีเพดานห้องสมุดที่ไม่เหมาะสม ทำให้มีความร้อนเข้ามาในห้องสมุดมาก นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับการก่อสร้างแล้ว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับความไม่เหมาะสมของสถานที่ตั้ง เช่น ห้องสมุดบางแห่งมีสถานที่ทำการ เป็นส่วนหนึ่งของอาคารเรียน ก่อให้เกิดเสียงรบกวนจากนักศึกษาผู้สัญจรไปมา ห้องสมุดวิทยาลัยเกริกตั้งอยู่ริมน้ำก่อก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม อากาศชื้น ทำให้ทรัพยากรห้องสมุดเสียหายเร็วกว่าปกติห้องสมุดอีก 2 แห่งที่มีครุภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสมกับผู้ใช้บริการและกาลสมัย

3.3 การบริหารงานห้องสมุด มีห้องสมุดเพียง 2 แห่งที่มีปัญหา กล่าวคือห้องสมุดมีสายงานการควบคุมบังคับบัญชาไม่ชัดเจนพอก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน เช่น ห้องสมุดที่มีสถานที่ทำการเป็น 2 หรือ 3 แห่ง และสถาบันที่ยังมีการจัดซื้อหนังสือโดยไม่ผ่านขบวนการจัดซื้อที่ถูกต้องของห้องสมุดก็ก่อปัญหาให้กับห้องสมุดเช่นกัน

3.4 บุคลากรห้องสมุด มีห้องสมุด 7 แห่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในค่านต่าง ๆ เช่น จำนวนบรรณารักษ์วิชาชีพมีน้อย จำนวนของบุคลากรมีไม่เพียงพอกับการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะห้องสมุดที่มีวิทยาเขต ห้องสมุดคณะวิชา และห้องสมุดที่บุคลากรกองช่วยงานวิชาการและงานสอนวิชาการใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา

3.5 การจัดหาและพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด มีห้องสมุด 8 แห่งที่มีอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดหาและพัฒนาทรัพยากร เนื่องจากความจำกัดของเนื้อที่ห้องสมุดที่ทำให้การจัดหาทรัพยากรต้องถูกจำกัดไปควย การไม่ทราบงบประมาณที่แท้จริงก่อให้เกิดปัญหาในการจัดหาและวางโครงการ เกี่ยวกับการจัดหา ห้องสมุดที่มีสถานที่ทำการมากกว่า 1 แห่ง และมีสายงานการควบคุมบังคับบัญชาที่ไม่ชัดเจนพอก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดหาเช่นกัน

3.6 บริการห้องสมุด บริการห้องสมุดแทบทุกแห่งมีความคล้ายคลึงกัน ใน 2 ประการคือ ลักษณะของบริการยังเป็นบริการที่อยู่ในระดับการชี้แนะมากกว่าการให้ข้อมูลโดยตรง เนื่องจากความจำกัดของบรรณารักษ์วิชาชีพและอีกประการหนึ่งคือ ห้องสมุดแทบทุกแห่งมีบริการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือมีการให้บริการยืมหนังสือเป็นหลัก ห้องสมุดส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดของนักศึกษา เนื่องจากนักศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ทำให้ขาดความรับผิดชอบในการใช้ทรัพยากรห้องสมุด และมีการใช้ห้องสมุดเพื่อวัตถุประสงค์อื่นและการใช้เสี่ยงก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนที่นั่งให้บริการ การให้บริการยังมีลักษณะเฉพาะกลุ่มคือนักศึกษา ส่วนกลุ่มชนอื่น ๆ เช่น ผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่หรือพนักงานของสถาบันยังได้รับบริการจากห้องสมุดน้อย

4. นโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

4.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบัน

ผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันต่างยอมรับในบทบาทและความสำคัญของห้องสมุดที่มีต่อการศึกษ การพัฒนาประเทศในต่าง ๆ และการส่งเสริมให้ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ ผู้บริหารจึงได้วางนโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดที่เป็นไปได้มาก เรียงอันดับตามความสำคัญฐานไว้ดังนี้คือ

1. บรรจุหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับห้องสมุดให้ เป็นวิชาบังคับ และให้ห้องสมุดเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการ
2. กำหนดนโยบายบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดให้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยได้รับการรับรองจากผู้บริหารระดับสูง
3. ส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถช่วยการให้ทุนการศึกษาเพิ่มเติม ให้ทุนฝึกอบรมและวิจัยตลอดจนการปฏิบัติงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
4. ออกระเบียบในการจัดส่งสิ่งพิมพ์ที่อาจารย์และหน่วยงานต่าง ๆ ของสถาบันผลิตขึ้นให้กับห้องสมุด

5. ยึดตามนโยบายการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของทบวงมหาวิทยาลัย
6. การมีคณะกรรมการห้องสมุดทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานห้องสมุด
7. การส่งเสริมการใช้ห้องสมุดทั้งภายในคณะวิชาต่าง ๆ ในสถาบันและในระหว่างสถาบัน การส่งเสริมการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยี
8. ใ้ห้องสมุดได้รับงบประมาณพิเศษตามความจำเป็น และ
9. การปรับปรุงสถานภาพของห้องสมุดให้มีฐานะเป็นอิสระทางวิชาการ

ส่วนการพัฒนาห้องสมุดที่ผู้บริหารงานระดับสูงกำลังจัดทำดำเนินการอยู่ คือ พัฒนาบุคลากร เพิ่มจำนวนหนังสือ มีคณะกรรมการห้องสมุด ชยายอาคารห้องสมุดและบริการโครงการในอนาคต ได้แก่ ชยายอาคารห้องสมุด เพิ่มงบประมาณการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด โดยเฉพาะหนังสือและขยายบริการ

4.2 ความคิดเห็นของบุคลากรห้องสมุด

บุคลากรห้องสมุดส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดตามการขยายตัวของสังคมจากมากไปหาน้อยไว้ดังนี้

1. งบประมาณห้องสมุด
  - (1) ห้องสมุดมีนโยบายที่จะให้ความร่วมมือกับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในการจัดตั้งโครงการงานการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดร่วมกัน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายงบประมาณของแต่ละสถาบันในการจัดหาทรัพยากรที่ซ้ำซ้อนกัน
  - (2) ห้องสมุดจะขออนุมัติจากสถาบันให้ห้องสมุดได้รับงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอในการดำเนินงานต่าง ๆ และเมื่อวิทยาลัยมีการจัดทำงบประมาณห้องสมุดควรมีบุคลากรระดับสูงมีส่วนในการจัดทำด้วย
  - (3) ห้องสมุดมีนโยบายที่จะขอทราบจำนวนงบประมาณที่แน่นอนที่ห้องสมุดจะได้รับในแต่ละปี
2. อาคารสถานที่ห้องสมุด
  - (1) ห้องสมุดจะเพิ่มจำนวนที่นั่งอ่านให้เพียงพอและเป็นสัดส่วนกับผู้ให้บริการและห้องสมุดต้องการได้รับความสนับสนุนจากผู้บริหารงานระดับสูง

ของสถาบันในการจัดอาคารห้องสมุดใหม่มีความเหมาะสมในค่านอรรถภูมิ แสงสว่าง การถ่ายเทของอากาศ ความสะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จำเป็น

(2) ห้องสมุดจะขอใหม่เนื้อที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน การให้บริการการขยายงานห้องสมุด และมีทางควบคุมการเข้าออกของผู้ใช้บริการอย่าง รัดกุม

(3) อาคารห้องสมุดควรได้รับการจัดตั้งในบริเวณที่เป็น ศูนย์กลางของสถาบัน

(4) หากมีการสร้างอาคารห้องสมุดใหม่ บุคลากรห้องสมุด ควรมีส่วนร่วมในการออกแบบร่วมกับผู้บริหารงานระดับของสถาบัน และสถาปนิกผู้ออกแบบ

(5) ห้องสมุดควรมีอาคารที่เหมาะสมกว่ามีปัจจุบันและควร เป็นเอกเทศ

3. การบริหารงานห้องสมุด

(1) จะเพิ่มการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดทั้งทางตรงและทางอ้อม

(2) จะปรับปรุงระบบบริหารงานภายในหน่วยงานใหม่ ประสิทธิภาพ และมีลักษณะการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักสูตรการ เรียนการสอนของ สถาบัน

(3) จะมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของห้องสมุดให้ชัดเจน และมีการรับรองเป็นลายลักษณ์อักษร

(4) จะมีการสำรวจหรือประเมินผล เกี่ยวกับการดำเนินงาน และให้บริการของห้องสมุด

4. บุคลากรห้องสมุด

(1) ห้องสมุดจะขออนุมัติให้วิทยาลัยมีการส่งเสริมพัฒนา คุณสมบัตินี้และคุณภาพของบุคลากรด้วยการให้ทุนการศึกษา การดูงานและประชุมอบรมทาง วิชาการ

(2) ผู้บริหารงานห้องสมุดควรมีส่วนรับทราบการบริหารงาน คำนการศึกษานของสถาบัน ห้องสมุดของการพัฒนาบุคลากรทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ และมี จำนวนบรรณารักษ์วิชาชีพในอัตราที่เหมาะสมกับลักษณะงาน

(3) ผู้บริหารงานห้องสมุดควรมีส่วนร่วมในการคัดเลือก
บุคลากร เข้าปฏิบัติงาน และห้องสมุดมีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน

(4) จะขออนุมัติให้สถาบันมีการปรับปรุงสถานภาพของบุคลากร
ให้มีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกับบุคลากรของวิชาการ

5. การจัดหาและพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด

(1) ห้องสมุดจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีความรัก ใฝ่เรียน
และรักษาหนังสือร่วมกัน

(2) ห้องสมุดจะมีคู่มือในการเลือกซื้อหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่
ทันสมัยและมีจำนวนเพียงพอ

(3) ห้องสมุดจะมีระบบการจัดหาทรัพยากรให้ตรงกับวัตถุประสงค์
ประสงค์ที่ทั้งไว้ตลอดจนปรับปรุงบัตรรายการให้ถูกต้องเหมาะสมและทันสมัย

(4) ห้องสมุดจะเพิ่มคู่มือที่ชี้แจงในการจัดหมู่และทำบัตรรายการ
อุปกรณ์ในการทำงาน และวัสดุพิมพ์ชนิดต่าง ๆ

6. บริการห้องสมุด

(1) ห้องสมุดจะให้บริการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
เช่น การจัดทำและแลกเปลี่ยนรายชื่อหนังสือหรือวารสารและการยืมระหว่างห้องสมุด

(2) ห้องสมุดจะซ่อมแซมหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์เก่า
และชำรุด

(3) ห้องสมุดจะจัดทำคู่มือช่วยคนหนังสือวารสารและสิ่งพิมพ์
ประเภทต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มบริการ เช่น การแนะนำผู้มาใช้บริการห้องสมุด เป็นต้น

(4) ห้องสมุดจะแก้ไขบัตรรายการที่ชำรุดเสียหายและ
เรียงไว้สืบสน

(5) ห้องสมุดจะจัดหนังสือตามชั้นให้ง่ายต่อการค้นหายิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชนส่วนใหญ่มีพัฒนาการสภาพการดำเนินงานและปัญหาห้องสมุดในทำนองเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในการดำเนินงานห้องสมุดที่เกี่ยวกับงบประมาณ อาคารสถานที่ การบริหารงาน การจัดหาและพัฒนาทรัพยากร บุคลากรและบริการห้องสมุด ดังนั้นห้องสมุดจึงได้รับการวางนโยบายและมีแนวโน้มการพัฒนาในทิศทางต่าง ๆ จากผู้บริหารระดับสูงของสถาบันและบุคลากรห้องสมุดไว้ดังนี้คือ

1. ในด้านงบประมาณ ปรากฏว่าห้องสมุดหลายแห่งไม่มีการจัดทำงบประมาณประจำปี บุคลากรจึงไม่ทราบจำนวนงบประมาณที่แท้จริงของห้องสมุดที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปี ทั้งนี้อาจเนื่องจากห้องสมุดของสถาบันนั้น ๆ ยังเป็นหน่วยงานย่อยที่การจัดสรรงบประมาณจากสถาบันยังไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน แยกงบประมาณส่วนใหญ่ของห้องสมุดที่ใช้จ่ายไปอาจได้จากเงินค่าบำรุงห้องสมุดของนักศึกษาที่นักศึกษาใหม่ของทุกสถาบันจะทองเสียเงินบำรุงห้องสมุดประมาณปีละ 100 - 300 บาท ปัญหานี้ทำให้บุคลากรไม่สามารถจัดสรรงบประมาณการจัดซื้อทรัพยากรแต่ละประเภทให้สอดคล้องตามความเหมาะสมและไม่ทราบว่าทองหยูกใช้จ่ายเมื่อใด การจัดทำโครงการดำเนินงานห้องสมุดก็จะขาดงบประมาณรองรับใหญ่สมจริง บุคลากรห้องสมุดจึงมีนโยบายที่จะขอทราบจำนวนงบประมาณที่เหมาะสมและให้บุคลากรระดับสูงมีส่วนในการจัดทำงบประมาณร่วมกับสถาบัน นอกจากนี้ห้องสมุดยังทองการให้ความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในการจัดตั้งโครงข่ายงานการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดร่วมกัน เพื่อประหยัดการใช้จ่ายงบประมาณของแต่ละสถาบันในการจัดหาทรัพยากรที่ซ้ำซ้อนกัน ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่กำลังจัดทำแผนการอยู่และได้เริ่มการพัฒนามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการดำเนินงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐก็มีปัญหาและอุปสรรคในทิศทางต่าง ๆ¹ เช่นเดียวกับห้องสมุด

¹สุนทร แก้วสาย, "การพัฒนาห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย, ปรากฏ ฅ. ทองประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23 กุมภาพันธ์ 2524.

สถาบันอุดมศึกษาเอกชน เช่น ในค่านงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ
 เกือบทุกแห่ง และการจัดสรรงบประมาณก็เป็นปัญหาที่หาขอยุติได้ยากกว่าห้องสมุดจะขยาย
 ออกในรูปใด เพราะมีข้อจำกัดในค่านางบ ๗ ในขณะที่ห้องสมุดจากต้องขยายการให้บริการออกไป
 อย่างกว้างขวาง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐจึง เห็นสมควรจะให้มีการร่วมมือในการใช้
 ทรัพยากรร่วมกัน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐจึง ได้พัฒนาความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรห้องสมุดไว้
 หลายอย่างเช่น ให้มีระเบียบการยืมระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัย จัดทำแบบกรอกรายการยืม
 ระหว่างห้องสมุด ร่างระเบียบการใช้บริการของห้องสมุด นำชมห้องสมุดต่าง ๆ และ
 แลกเปลี่ยนรายชื่อหนังสืออ้างอิง โดยบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้ให้ความ
 ศึกษาค้นเพิ่มเติมเกี่ยวกับ การจัดให้มีการร่วมมือกันของห้องสมุดควยการจัดให้มีหน่วยงานกลาง
 ในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดนี้จะช่วยลดเวลาในการดำเนินงานและทราบความเคลื่อนไหว
 ของแหล่งผลิตสิ่งพิมพ์ของบริษัทตัวแทนทั้งภายในและต่างประเทศอันจะเป็นประโยชน์ต่อ
 การปฏิบัติงานของบุคลากรในบางด้าน เช่น การขจัดปัญหาการจัดซื้อของและแลกเปลี่ยน
 ทรัพยากรหรือก่อให้เกิดการจัดทำคู่มือต่าง ๆ เพื่อช่วยในการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากร
 เช่น การจัดหาวารสาร เอกสารและสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ¹

2. ในค่านอาคารสถานที่ ปรากฏว่าห้องสมุดส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับ
 อาคารสถานที่ในค่านต่าง ๆ เนื้อที่คับแคบ จำนวนที่นั่งให้บริการมีน้อย การก่อสร้างและ
 สถานที่ตั้งไม่เหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากห้องสมุดส่วนใหญ่มีพัฒนาการมาจากการใช้
 ส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารเรียนหรืออาคารอื่น ๆ เป็นที่ทำการ โดยไม่มีการวางแผน
 การสร้างอาคารหอสมุดไว้ล่วงหน้า การขยายเนื้อที่จึงถูกจำกัด นอกจากสถาบันจะแก้
 ปัญหาคควยการย้ายสถานที่ทำการใหม่ของห้องสมุดไปยังสถานที่ที่มีเนื้อที่มากกว่าเดิมหรือ
 การสร้างอาคารห้องสมุดใหม่ เนื่องจากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้บริหารระดับสูงของ

¹ กลุ่มงานบริการ, เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
กับการพัฒนาการเรียนการสอน (ขอนแก่น : หอสมุดมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2524),
 เอกสารอัครสำเนา, หน้า 1.

สถาบันจึงวางนโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาห้องสมุดด้วยการขยายอาคารห้องสมุด ซึ่งขณะนี้ มีสถาบันหลายแห่งที่กำลังจัดดำเนินการอยู่ เช่น วิทยาลัยการศา วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยเทคนิคสยาม วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ วิทยาลัยศรีปทุม และวิทยาลัยคณาวิสัย มีห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์เพิ่มเติม ส่วนห้องสมุดวิทยาลัยพยาบาลและวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตขยาย ที่ทำการห้องสมุดด้วยการสร้างห้องสมุดใหม่ที่วิทยาเขต วิทยาลัยแสงธรรมมีโครงการ จะสร้างห้องสมุดเฉพาะสาขาวิชาเพิ่มเติม นโยบายและแนวโน้มนการพัฒนาอาคารห้องสมุด ของบุคลากรห้องสมุดได้แก่ การเพิ่มเนื้อที่ห้องสมุด จำนวนที่นั่งอ่าน การจัดอาคารให้มีความเหมาะสมในคานาอุณหภูมิ แสงสว่าง การถ่ายเทของอากาศ ความสะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จำเป็น อาคารห้องสมุดควรได้รับการจัดตั้งในบริเวณที่เป็นศูนย์กลางของสถาบันและหากจะมีการก่อสร้างอาคารห้องสมุดที่เหมาะสมใหม่บุคลากรห้องสมุดควรมีส่วนร่วมในการออกแบบอาคารร่วมกับผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันและสถาปนิกผู้ออกแบบ ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Francis Simon¹

ที่กล่าวว่า การวางแผนการสร้างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรมีข้อพิจารณาอยู่หลายประการ เช่น ความต้องการพื้นฐานที่ไ้กว้างไว้ แนวความคิดและความต้องการใช้ประโยชน์จาก อาคารของบุคลากรห้องสมุด แนวความคิดความต้องการของบรรณารักษ์ สถาบันและ สถาปนิก ตลอดจนขบวนการออกแบบอาคารซึ่งควรเกิดจากความร่วมมือของบรรณารักษ์ และสถาปนิก นอกจากนี้สมาคมห้องสมุดอังกฤษ² (The Library Association) ได้ให้ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาคารห้องสมุดที่ดีควรมีลักษณะที่ดีใน 3 ด้าน คือ ตัวอาคารห้องสมุด การก่อสร้างและขนาดของห้องสมุดซึ่งอาจแตกต่างกันออกไปตามขนาดของสถาบัน

¹Head of Library Services, The Polytechnic of North London, 1982.

²The Library Association, College Libraries, pp. 10-11.

3. ในคำนี้เกี่ยวกับการบริหารงานห้องสมุด พบว่าทั้งผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันและบุคลากรห้องสมุดต่างก็ต้องการกำหนดนโยบายบทบาทและหน้าที่ห้องสมุดให้เป็นเป็นลายลักษณ์อักษร มีคณะกรรมการห้องสมุดทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานและปรับปรุงสถานภาพของห้องสมุด ซึ่งการที่ปรากฏผลการวิจัยเช่นนี้อาจเนื่องจากการดำเนินงานในสถานต่าง ๆ ของห้องสมุดมีปัญหาอันมีผลให้การขยายงานและการดำเนินงานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ แม้ว่าในปัจจุบันห้องสมุดแทบทุกแห่งจะมีสายงานการควบคุมบังคับบัญชาและแผนภูมิการดำเนินงานภายในห้องสมุด แต่ห้องสมุดหลายแห่งก็ยังไม่มีการกำหนดนโยบายบทบาทและหน้าที่ห้องสมุดที่เป็นที่รับรองอย่างเป็นทางการ เป็นลายลักษณ์อักษร จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน Abazar Sepehri¹ กล่าวว่า ถ้าหัวหน้าบรรณารักษ์หรือผู้บริหารงานห้องสมุดได้รับการยอมรับในบทบาทและหน้าที่จากสถาบันและหน่วยงานอื่น ๆ แล้ว การดำเนินงานห้องสมุดก็จะลดปัญหาลง แต่จะเพิ่มโอกาสที่ีทั้งการเงิน บุคลากร และอื่น ๆ ผลของการวิจัยเกี่ยวกับสถานภาพของห้องสมุดพบว่า บุคลากรห้องสมุดร้อยละ 68.42 ต้องการให้ห้องสมุดได้รับการปรับปรุงฐานะให้เป็นหน่วยงานอิสระทางวิชาการ ทั้งนี้เนื่องจากสถานภาพของห้องสมุดในแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันมาก เช่น บางแห่งถูกจัดรวมกับงานธุรการ บางแห่งก็เป็นงานฝ่ายหรือแผนกอันมีผลต่อการขยายงานและการดำเนินงาน ทั้งบทบาทและงานบริการของห้องสมุดได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับงานวิชาการของสถาบันอยู่ตลอดเวลา จากผลการวิจัยอีกข้อหนึ่งพบว่าบุคลากรห้องสมุดต้องการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้อาจจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ในสถาบันเข้าใจลักษณะงานและการบริหารงานของห้องสมุดรวมทั้งการยอมรับในบทบาทของห้องสมุดและบุคลากร อย่างไรก็ตามก็ปรากฏว่าผลการวิจัยนี้ตรงกับข้อเสนอแนะของบุคลากรห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่เสนอต่อทบวงมหาวิทยาลัยสถาบันอุดมศึกษา และห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ระบุไว้ว่าห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจะต้องเป็นงานด้านการประชาสัมพันธ์ ให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้ทราบถึงกิจกรรมและบริการต่าง ๆ ของห้องสมุดที่มีอยู่²

¹Abazar, Sepehri. "Academic Libraries in Iran: a critical appraisal." p. 90.

²ทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักปลัดทบวง, การพัฒนาห้องสมุดและศูนย์สารนิเทศระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย, หน้า 25.

4. ในคํานี้เกี่ยวกับบุคลากรห้องสมุดนั้น ปรากฏผลการวิจัยว่ามีห้องสมุดหลายแห่งที่มีปัญหาเกี่ยวกับบุคลากรในคํานี้จำนวนบรรณารักษ์วิชาชีพที่น้อย และคุณภาพของบุคลากร ผู้บริหารงานระดับสูงจึงมีความต้องการจะพัฒนาบุคลากร เช่นเดียวกับบุคลากรห้องสมุด เช่น ในคํานี้ทุนการศึกษาเพิ่มเติม ทุนฝึกอบรมและวิจัย ตลอดจนการปฏิบัติงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นโยบายและแนวโน้มการพัฒนานี้จึงตรงกับการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ¹ ที่บุคลากรได้เสนอให้ทบวงเป็นผู้ประสานงานในการพัฒนาบุคลากรทุกระดับของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา และพัฒนาบุคลากรระดับบรรณารักษ์ด้วยการส่งเสริม การพัฒนาคุณสมบัติและคุณภาพด้วยการให้ทุนการศึกษาและการอบรมทางวิชาการ รวมทั้งสถานภาพของบรรณารักษ์ควรได้รับการปรับปรุงให้เท่ากับคณาจารย์ในหน่วยงานวิชาการ และอัตราค่าจ้างของบุคลากรควรได้รับการเพิ่มในที่ ๆ จำเป็น โดยจกให้ได้แก่ตามมาตรฐาน สมาน รั้งสียกฤษณ์² ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรว่าเป็นขบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในคํานี้ต่าง ๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน โดยการพัฒนาบุคลากรนี้เป็นขบวนการที่จะต้องทำต่อเนื่องกันไปตลอดระยะเวลาที่บุคลากรปฏิบัติงานอยู่ เพราะวิทยาการและเทคโนโลยีในการทำงานได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ส่วน Virginia H. Mathews³ ได้กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรว่าเป็นขบวนการที่ประกอบด้วยองค์ประกอบหลายอย่างที่จะต้องจัดทำให้ต่อเนื่องกันและไม่มีจุดสิ้นสุด ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงสมควรได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันในการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

² สมาน รั้งสียกฤษณ์, ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล (กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการสำนักงานคณะกรรมการพลเรือน, 2522), หน้า 73.

³ Virginia H. Mathews, Libraries for Today and Tomorrow (New York: Double & Co., Inc., 1976), p. 400.

จัดดำเนินการให้ต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ นอกจากการพัฒนาบุคลากรแล้ว บุคลากรห้องสมุดยังมีนโยบายจะขอให้ห้องสมุดได้รับทราบการบริหารงานด้านการศึกษาของสถาบัน และมีจำนวนบรรณารักษ์ในจำนวนที่เหมาะสมกับงาน การปรากฏผลการวิจัยครั้งนี้อาจเนื่องจากบุคลากรของการทราบแนวโน้มของหลักสูตรการเรียนการสอนและการพัฒนาการเรียนการสอนของสถาบัน บุคลากรจึงจะสามารถเตรียมการให้บริการได้ทันการและตรงกับความต้องการในการศึกษาค้นคว้าของนักศึกษาและคณาจารย์ การมีบรรณารักษ์วิชาชีพในจำนวนที่เพียงพอจึงเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการพัฒนาพร้อม ๆ กันไปด้วย

Thomas Daniel Wilson¹ และ Simon Francis ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าในส่วนการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษานั้นควรมีการส่งผลสะท้อนโดยตรงไปถึงการพัฒนาห้องสมุด และควรส่งเสริมให้ห้องสมุดมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการเรียนการสอนเพื่อที่ห้องสมุดจะได้ขยายขีดความสามารถในการให้บริการ เพื่อให้เป็นแหล่งสะสมวิทยากรที่เอื้อต่อการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาอย่างแท้จริง

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการจัดหาและพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดนั้น ปรากฏว่านโยบายการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดทุกแห่งคือเพื่อสนองวัตถุประสงค์ทางการเรียนการสอนของสถาบัน แต่ห้องสมุดหลายแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดหา เนื่องจากความจำกัดของเนื้อที่ห้องสมุด การไม่ทราบจำนวนงบประมาณแน่นอนของห้องสมุด นโยบายและแนวโน้มการพัฒนาห้องสมุดของผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบัน คือการจัดส่งสิ่งพิมพ์ที่อาจารย์และหน่วยงานต่าง ๆ ผลิตขึ้นให้กับห้องสมุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถาบันต่าง ๆ มีการส่งเสริมการผลิตตำรา การศึกษาค้นคว้าวิจัยทางวิชาการ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าทางวิชาการ และสมควรเก็บรวบรวมไว้ ณ ห้องสมุดเพื่อยังประโยชน์ต่อไป ส่วนโครงการที่ผู้บริหารระดับสูงกำลังจัดดำเนินการอยู่ในปัจจุบันคือ การเพิ่มการจัดหาหนังสือและโครงการในอนาคต คือ การเพิ่มงบประมาณการจัดหาหนังสือ ซึ่งทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถาบันอุดมศึกษาเอกชนทุกแห่งกำลังพัฒนาการศึกษาด้วยการเพิ่มสาขาวิชา

¹ Thomas Daniel Wilson, Senior Lecturer in Information Studies, University of Sheffield, 1982.

ที่เปิดเผย การเพิ่มการเปิดเผยในภาคสมทบ และสอนในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี จำนวนหนังสือในห้องสมุดจึงเป็นสิ่งที่เชื่ออำนวยความสะดวกการพัฒนาการศึกษาเหล่านี้ ส่วนนโยบายของบุคลากรห้องสมุด คือ ห้องสมุดต้องการมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่มีความรักถนอมหนังสือร่วมกัน ห้องสมุดจะมีคู่มือในการเลือกซื้อหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่ทันสมัย และมีจำนวนเพียงพอ ห้องสมุดจะจัดระบบการจัดหาทรัพยากรให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่พึงไว้ จะมีการปรับปรุงมีตรายการและเพิ่มคู่มือที่ใช้ในการจัดหมู่และทำบัตรรายการ รวมทั้งการจัดหาทรัพยากรเพิ่มเติม เช่น หนังสือ และอุปกรณ์ เป็นต้น

Jean Key Gates¹ ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูงว่าห้องสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูงจะมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของสถาบัน แต่ห้องสมุดต่าง ๆ เหล่านี้จะมีหน้าที่พื้นฐานร่วมกันอยู่ คือ การสนับสนุนสถาบันให้บรรลุจุดหมายทางการศึกษาที่วางไว้ ดังนั้นห้องสมุดจึงควรตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ในการเตรียมทรัพยากรที่จำเป็นในการสนับสนุนโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพโดยห้องสมุดควรจัดกิจกรรมที่จำเป็นและเหมาะสมต่าง ๆ เช่น มีการจัดหาหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีการจัดซื้อและรับบริจาค โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และวัตถุประสงค์การศึกษา มีการจัดเตรียมทรัพยากรเพื่อบริการผู้ใช้ซึ่งมีหลายประเภท และมีการตระเตรียมทรัพยากรให้อยู่ในสภาพที่จะหยิบใช้ได้สะดวกและรวดเร็วพร้อมคู่มือ เช่น การทำบรรณานุกรมมีตรายการ คัดชี และสารานุกรมศัพท์ เป็นต้น ดังนั้นข้อคิดเห็นนี้จึงตรงกับผลการวิจัยของบุคลากรห้องสมุด

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบริการห้องสมุดปรากฏว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่มีบริการคล้ายคลึงกันคือ ลักษณะของบริการที่ให้อยู่ในชั้นรีเนะมากกว่าการให้ข้อมูลโดยตรง เนื่องจากมีความจำกัดของบรรณารักษ์วิชาชีพ นักศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้ห้องสมุด จำนวนที่นั่งให้บริการมีน้อย ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ของห้องสมุดคือนักศึกษา

¹ Gates, Guide to the Use of Books and Libraries,

ผู้บริหารงานระดับสูงของสถาบันจึงได้วางนโยบายและแนวทางการพัฒนาห้องสมุดด้วยการ
จะบรรจุหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับห้องสมุดให้เป็นวิชาบังคับ และให้ห้องสมุดเป็นผู้รับผิดชอบใน
การดำเนินการ รวมทั้งจะมีการขยายบริการห้องสมุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารต้องการ
ให้แผนการพัฒนาห้องสมุดนี้รับกับแผนพัฒนาการศึกษาของสถาบัน ซึ่งในระยะ 5 ปีข้างหน้า
นี้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จะมีการเปิดสอนในระดับปริญญาโท และมีการเปิดเพิ่มสาขาวิชา
ต่าง ๆ รวมทั้งการเปิดสอนในภาคสมทบ การพัฒนาการใช้ห้องสมุดของนักศึกษาให้เป็น
และการขยายบริการของห้องสมุดจึงเป็นสิ่งจำเป็น ส่วนนโยบายและแนวโน้มนการพัฒนา
ห้องสมุดของบุคลากรห้องสมุด คือ ห้องสมุดจะให้บริการความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
เช่น การจัดทำและแลกเปลี่ยนหนังสือและวารสาร การยืมระหว่างห้องสมุด ซึ่งโครงการนี้
ควรได้รับการสนับสนุนในการดำเนินการจากผู้บริหารของสถาบันทุกแห่ง เนื่องจากกิจกรรม
นี้ได้รับการจัดทำแล้วในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยคณะกรรมการบรรณารักษ์ฝ่าย-
บริการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา¹ โดยผลงานที่ปฏิบัติไปแล้วมีระเบียบการยืมระหว่าง
ห้องสมุดมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2523 และแบบกรอกรายการยืมระหว่างห้องสมุด จะขอแนะนำ
ทรัพยากรที่เก่าและชำรุด ทำคู่มือช่วยคน เพิ่มจำนวนที่นั่งอ่าน ขยายบริการ แกะไข-
บัตร์รายการที่ชำรุด และเรียงไว้สืบค้นและจะจัดชั้นหนังสือให้สะดวกต่อการค้นหายิ่งขึ้น
ทั้งนี้จากผลการวิจัยจะเห็นว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดต่าง ๆ ของบริการที่ให้
เช่น คุณภาพของบุคลากร ลักษณะและประเภทของบริการ การสอนการใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา
การพัฒนาทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งจำนวนที่นั่งให้บริการ Edward R. Johnson² และ
Stuart H. Mann ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดสถาบันการศึกษาชั้นสูง
ว่าบรรณารักษ์ควรจะเป็นบรรณารักษ์วิชาชีพที่มีความรู้และประสบการณ์ห้องสมุด และได้ผ่าน
การอบรมเกี่ยวกับวิธีการสอนมาบ้าง เพื่อการรับผิดชอบงานห้องสมุด และการสอนการใช้

¹ กลุ่มพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา, "เอกสาร
ประกอบการสัมมนา เรื่องห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษากับการพัฒนาการเรียนการสอน,"
ไม่ปรากฏเลขหน้า.

² Edward R. Johnson and Stuart H. Mann, Organization
Development for Academic Libraries (London: Greenwood, 1980),

ห้องสมุด การมีความรู้เฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งก็จะเป็นสิ่งช่วยเสริมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้บรรณารักษ์ควรมีการพบปะติดต่อ ประชุมสัมมนากับบุคลากรในสายงานวิชาการหรือหน่วยงานอื่น ๆ บ้าง เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนบริการของห้องสมุดควรรจัดให้สอดคล้องกับงาน

บริการของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมี 4 ประการคือ บริการให้ยืม บริการตอบคำถามและบริการสนเทศ บริการสอนการใช้ห้องสมุด และบริการพิเศษเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันควรรจัดให้ห้องสมุดทุกแห่งมีการจัดต่างงบประมาณประจำปีเป็นโครงการเสนอขอผู้บริหารระดับสูงของสถาบันพร้อมรายละเอียดการใช้จ่ายประเภทต่าง ๆ ของห้องสมุด การจัดดำเนินการเกี่ยวกับงบประมาณของห้องสมุดของสถาบันนั้นมีข้อควรพิจารณาอยู่หลายประการคือ

1.1 ห้องสมุดควรจะได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ผู้บริหารมีหน้าที่จัดสรรงบประมาณให้โดยพิจารณาจากความจำเป็นและเหมาะสม

1.2 งบประมาณห้องสมุดควรได้รับการแยกเป็นอิสระ และผู้บริหารงานห้องสมุดควรมีอำนาจและหน้าที่ในการวางแผนและแบ่งสรรงบประมาณเพื่อการจัดหาทรัพยากรประเภทต่าง ๆ ได้โดยมีการวางแผนเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าและได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหารระดับสูงของสถาบัน

1.3 ควรจะได้มีการจัดหากองทุนพิเศษหรืองบประมาณพิเศษเพื่อการจัดดำเนินการในกรณีตั้งงบประมาณห้องสมุดที่ได้รับนั้นไม่เพียงพอในการจัดหาทรัพยากรต่าง ๆ หรือในกรณีที่ห้องสมุดจะทำกิจกรรมหรือโครงการพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็จะสามารถจัดดำเนินการได้ เช่น เพื่อโครงการความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและบริการเพื่อชุมชน เป็นต้น

2. สถาบันควรจัดให้ห้องสมุดมีเนื้อที่เพียงพอในการให้บริการควมการมีจำนวนที่นั่งที่เหมาะสม มีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่อำนวยความสะดวกและความพึงพอใจแก่ผู้ใช้ และหากจะมีการก่อสร้างอาคารห้องสมุดใหม่ ควรให้ห้องสมุดมีส่วนร่วมในการวางแผนการก่อสร้างอาคารห้องสมุดที่ปรึกษากับผู้บริหารและสถาปนิกผู้ออกแบบ

3. สถาบันควรจัดให้มีบริการสอนการใช้ห้องสมุดแก่นักศึกษา โดยมีบุคลากรห้องสมุดเป็นผู้จัดดำเนินการ จากผลการวิจัยปรากฏว่าสิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดคือ การใช้ห้องสมุดอย่างไม่ถูกต้องของนักศึกษาทั้ง ๆ ที่ห้องสมุดเป็นแหล่งบริการทางวิชาการที่ผู้ใช้ควรจะได้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและคุ้มค่า ปัญหานี้นอกจากทำให้การดำเนินงานห้องสมุดมีปัญหาและอุปสรรคแล้วยังมีผลต่อการพัฒนาห้องสมุดในคานต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการใช้ห้องสมุดอย่างถูกต้องและมีความรับผิดชอบจากนักศึกษา ดังนั้นบุคลากรห้องสมุดควรจะได้มีการสอนการใช้ห้องสมุดทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ด้วยวิธีการใดวิธีหนึ่งที่เหมาะสมและถูกต้องกับกลุ่มผู้ใช้ เพื่อประโยชน์ดังนี้คือ

- 3.1 ให้ผู้ใช้รู้จักวิธีใช้ห้องสมุดได้อย่างกว้างขวาง
- 3.2 ให้ผู้ใช้ได้ใช้ทรัพยากรอย่างถูกต้องเต็มที่และคุ้มค่า
- 3.3 ให้ผู้ใช้รู้จักวิธีค้นหาควมตนเองอันจะเป็นประโยชน์สืบไป

4. ห้องสมุดควรมีการปรับปรุงบทบาทของบุคลากรให้มีกิจกรรมที่ทำให้ผู้ใช้พึงพอใจมากขึ้น ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกว่าบุคลากรห้องสมุดมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าวิจัย โดยบุคลากรจัดกิจกรรมทั้งที่เป็นบริการธรรมดาของห้องสมุด และบริการพิเศษที่ส่งเสริมการเรียนการสอน นอกจากนี้บุคลากรห้องสมุดควรจะได้หาวิธีการและเครื่องมือที่จะช่วยให้ผู้ใช้สามารถได้ประโยชน์จากทรัพยากรห้องสมุดได้อย่างกว้างขวาง และตรงตามความต้องการ บุคลากรยังควรได้มีการประสานกับผู้ใช้โดยวิธีการทางการหรือส่วนตัว เพื่อทราบความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ห้องสมุด ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ นักศึกษา คณาจารย์และนักวิจัย ผู้บริหารงานสถาบันและบุคคลอื่น ๆ เช่น พนักงาน และบุคคลภายนอก

5. ควรจัดใหม่ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน บางแห่งมีความจำกัดในการจัดหาทรัพยากรบางประเภท และในบางกรณีทรัพยากรที่ได้อาจถูกใช้ไม่คุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไป ดังนั้นสถาบันควรจะสนับสนุนและส่งเสริมโครงการนี้โดยให้ห้องสมุดต่าง ๆ เป็นผู้จัดทำแผนการร่วมกันในการจัดตั้งโครงข่ายงานบางอย่าง เพื่อการขยายบริการแก่ผู้ใช้ห้องสมุดและเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทรัพยากรร่วมกัน กิจกรรมที่น่าสนใจ ได้แก่ การบริการยืมระหว่างห้องสมุด การจัดทำรายชื้อหรือบรรณานุกรม เป็นต้น ความร่วมมือนี้จะดำเนินการไปควบคู่กันเนื่องจากสมาชิกในโครงข่ายงานให้ความสำคัญและสถาบันให้การสนับสนุนและส่งเสริม

6. ห้องสมุดทุกแห่งควรจัดทำคู่มือห้องสมุดเพื่อแจกจ่ายแก่ผู้ใช้ เพราะคู่มือห้องสมุดที่จัดทำอย่างดีจะมีคุณค่าสูง และสามารถใช้ในการแนะนำห้องสมุดควยการบอกประเภทของทรัพยากร แหล่งข้อมูล และบริการห้องสมุด คู่มือที่ได้รับการจัดพิมพ์แล้วจะช่วยลดความเข้าใจผิด ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากการบรรยายแบบปากเปล่า คู่มือห้องสมุดช่วยแบ่งเบาภาระของนักศึกษาในการจดจำคำบรรยาย ซึ่งบางครั้งอาจจะจดไม่ถูกต้องให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและสามารถขจัดความสงสัยในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ใช้ห้องสมุด และในขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ใช้ได้รับทราบสิทธิที่ควรจะได้รับด้วย อย่างไรก็ตามการจัดทำคู่มือการใช้ห้องสมุดนั้นมีข้อควรพิจารณาอยู่หลายประการ เช่น รูปเล่มและการออกแบบ ขนาด ปก เนื้อหา ความยาวของคู่มือ แผนภูมิ วิธีการเขียน และการเผยแพร่ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอเรื่องที่สมควรได้รับการวิจัยต่อเนื่อง คือ การศึกษามีคุณภาพและความต้องการในการใช้ห้องสมุดของคณาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน